

Hevosten ensiapu

Ensiapukaappi kuntoon!

Kuva: Minna Svartsjö

Jokaisella tallilla on oltava ensiapukaappi tai -laukku sekä ihmisten että hevosten loukkaantumisten varalle. Vahinko ei tule kello kaulassa, joten ensiapukaappi kannattaa pitää kunnossa, jotta hevoselle voi sen sairastuessa tai joutuessa tapaturmaan antaa nopeasti ensiavun. Hevosen terveydenhoidon pääpaino on kuitenkin aina ennaltaehkäisevässä toiminnassa! Yksi hyvä tapa ennaltaehkäistä onnettomuuksia on pitää tallin ja hoitotilojen rakenteet kunnossa ja paikat siisteinä.

Hevosen perusterveydenhoitoon kuuluvat sisäloiskontrolli, rokotukset, hammashuolto ja kengitys. Hevosenomistajan on myös esimerkiksi tiedettävä hevosensa normaalilämpö ja tunnettava muutenkin hevosensa. Hänen on huomattava, jos hevonen voi huonosti tai käyttäytyy normaalista poikkeavalla tavalla, ja tunnistettava tilanteet, joissa hevonen vaatii välitöntä eläinlääkärin hoitoa.

Tavallisimpia hätätapauksia

Tavallisimpia hätätapauksia hevosilla ovat ähkyt, haavat, äkilliset ontumat ja silmävammat.

Ähky vaatii aina eläinlääkärin hoitoa. Ennen eläinlääkärin saapumista hevoselle ei tarjota ruokaa tai juomaa. Kivun helpottamiseksi hevosta voidaan talutella, mutta sen on saatava välillä myös levätä. Piehtarointi täytyy estää, jotta hevonen ei vahingoita itseään. Kipulääkettä ei saa antaa hevoselle omin luvin, koska se saattaa peittää vakavan ähkyn oireet ja viivästyttää hoidon aloittamista. Suurin osa ähkyistä pystytään hoitamaan kotitallilla eläinlääkärin avulla, mutta vakava ähky vaatii klinikkahoidon. Ähkyä epäiltäessä on hyvä tunnustella pulssi leukakaaren etureunasta tai stetoskoopilla kuunnella sydämenlyöntitiheys ja kuunnella vatsan ääniä

molemmin puolin. Nämä tiedot on hyvä kertoa eläinlääkärille.

Pienten haavojen ja nirhaumien ensiavuksi riittää usein puhdistus puhtaalla vedellä tai puhdistusaineella (laimealla jodiliuoksella) ja tarvittaessa puhtaan siteen kääriminen haavan suojaksi. Haavoihin voidaan laittaa myös jodi- tai boorihaude, joka vaihdetaan pari kertaa päivässä ja jota pidetään muutama vuorokausi. Jos verenvuoto on runsasta, kääritään haavan päälle hetkellisesti tiukka paineside. Mikäli haava on syvempi ja sijaitsee nivelen tai jännetupen päällä tai läheisyydessä, tulee eläinlääkäri kutsua paikalle saman päivän aikana. Niveleen saakka ulottuvat haavat joudutaan hoitattamaan klinikalla. Odottelu huonontaa hoitoennustetta. Bakteerin aiheuttama niveltulehdus saattaa johtaa pysyvään ontumaan, ellei sitä hoideta ajoissa (vuorokauden sisällä).

Muulla raajoissa tai kehossa sijaitsevat haavat eivät ole yleensä yhtä kiireellisiä. Jos haava kuitenkin tarvitsee ompe-lua, on se hyvä hoitaa saman päivän aikana. Kaikki nirhaumaa suuremmat haavat onkin hyvä tarkistuttaa eläinlääkärillä.

Silmävamman sattuessa kutsutaan eläinlääkäri paikalle samana päivänä. Ensiapuna silmänalue huuhdellaan runsaalla steriilillä keittosuolaliuoksella ja hevonen siirretään pois tuulesta ja suorasta auringonvalosta esimerkiksi talliin. Hevosta estetään myös hankaamasta silmää.

Ontumien yleisimmät syyt ovat venähdys, kaviopaise ja

potkujen aiheuttamat iskuvammat. Äkillisesti voimakkaasti ontuva hevonen jätetään karsinalepoon ja otetaan yhteys eläinlääkäriin. Murtumatapauksessa hevonen ei yleensä varaa murtuneelle raajalle painoa ollenkaan ja sen yleisolemus saattaa olla muutenkin tuskainen. Murtumaa epäiltäessä on eläinlääkäri ehdottomasti saatava paikan päälle. Jos eläinlääkäriä ei saada heti paikalle, kääritään murtumakohtaan tukisiide, joka on oikein tehtynä lastan veroinen ja vaatii runsaasti sidetarpeita. Tämän jälkeen hevonen viedään klinikalle.

Venähdyksissä ja potkuvammoissa kipu yleensä helpottaa selvästi parissa päivässä. Jalkoja kylmätään vedellä 3-4 kertaa päivässä muutaman päivän ajan. Jalkaan voidaan kääriä myös tukisiide, joka tulee pehmustaa huolellisesti, jottei se aiheuteta painevaurioita hevosen ihoon.

Kaviokuumeessa ja lannehalvauksessa hevonen on haluton liikkumaan ja se oirehtii useampaa jalkaa, kaviokuumeessa useimmiten etujalkoja ja lannehalvauksessa takaosaa. Ontumat eivät aina vaadi välitöntä klinikkahoitoa, mutta diagnoosin varmistus röntgenkuvauksella tai ultraäänellä saattaa olla myöhemmin hyödyllinen. Lannehalvausdiagnoosi varmistetaan verikokeella.

Kaviopaisetta epäiltäessä tehdään kaviopihtitutkimus ennen kengän pois ottamista. Hevonen aristaa paisekohtaa voimakkaasti. Tutkimuksessa havaittu paise avataan varovasti asiantuntevan kengityssepän tai eläinlääkärin toimesta. Jos

paisetta ei paikanneta, tehdään kaviohaude, jota pidetään muutama päivä. Haude mahdollistaa märkivän eritteen ulos-tulon. Kaviopaisehevosen jäykkäkouristussuoja kannattaa varmistaa. Hevonen voidaan kengittää, kun se ei enää onnu, kaviio ei ole lämmin eikä digitaalipulssi koholla. Kaviopaiseen ensiavusta ja hoidosta löytyy artikkeli Hevosenomistaja-lehdestä 6/2011.

Pikkuvarsan sairastuessa tulee eläinlääkäriin olla välittömästi yhteydessä. Varsan yleiskunto saattaa romahtaa jopa muutaman tunnin aikana. Hoitoa tarvitaan heti, jos varsa on normaalia väsyneempi tai jos se imee huonosti. Jos varsan lämpö on alle 38 astetta, voidaan varsa loimittaa. Tuttipulloruokintaa ei suositella, sillä jos varsan imurefleks on huonontunut, saattaa maito valua sen keuhkoihin pahentaen tilannetta. Mikäli varsan yleisvointi ei ala kohentua ensiavun saamisen jälkeen, kannattaa klinikkahoitoa harkita melko pian.

Mitä sieltä ensiapukaapista sitten tulisi löytyä?

Hyvin varustetusta ensiapukaapista löytyy tylppäkärkiset sakset, pinsetit, kuumemittari, stetoskooppi, vanua, eriko-koisia steriilejä sidetaitoksia, kylmäpakkaus, haavaspray,

Hyvin sairaita varsoja voidaan kuljettaa klinikalle vaikka henkilöauton takapenkillä. Tamma tuodaan yleensä myöhemmin perästä kuljetusautolla. Kuva: Sari Halme

antiseptinen puhdistusaine, puhtaita pinteitä, sideharsoa, paineside, antiseptistä rasvaa (esim. Helosan), haavatyy-nyjä, kyypakkaus, haavateippiä ja kaviokoukku, avaamaton keittosuolaliuospullo, terävä puukko, kertakäyttökäsineitä ja haavahauteen tarvikkeet (esim. betadine tai animalintex).

Ensiapukaappi kannattaa sijoittaa tallissa sellaiseen tilaan, josta se löytyy helposti, sen kuitenkaan aiheuttamatta vaaraa hevosille tai ihmisille. Se kannattaa sijoittaa esimerkiksi lähelle hoitotilaa, jossa hevosia hoidetaan.

Muista myös ihmiset!

Ensiapukaapin viereen on hyvä sijoittaa myös ihmisille suunnattu ensiapukaappi loukkaantumisia ja sairastapauksia varten. Muista opiskella ja päivittää ensiaputaitosi! Kansalaisopistot ja terveydenhuoltoalan oppilaitokset järjestävät useita ensiapukursseja vuosittain. Monilla alueilla on järjestetty myös nimenomaan hevosvaaratilanteita varten suunniteltuja ensiapukursseja.

Kuluttajavirastolla on ohjeet ratsastuspalveluja tuottavalle yritykselle ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi. Ohjeen mukaan ratsastuksen opettajalla, ohjaajalla tai hoitajalla on oltava vähintään Suomen Punaisen Ristin EA I tai vastaavat tiedot ja taidot. Vaatimukset ovat suuremmat, kun

toiminta tapahtuu maastossa tai taajaman ulkopuolella. Tällöin ohjaajien ensiaputaitona on oltava vähintään SPR:n EA II taidot tai vastaavat tiedot ja taidot.

Työturvallisuuslaki 738/2002

Ensiapu

Työnantajan on huolehdittava työntekijöiden ja muiden työpaikalla olevien henkilöiden ensiavun järjestämisestä työntekijöiden lukumäärän, työn luonteen ja työolosuhteiden edellyttämällä tavalla. Työn ja työolosuhteiden mukaisesti työntekijöille on annettava ohjeet toimenpiteistä, joihin tapaturman tai sairastumisen sattuessa on ensiavun saamiseksi ryhdyttävä.

Työpaikalla tai sen välittömässä läheisyydessä, huomioon ottaen työpaikan laajuus ja sijainti, työntekijöiden lukumäärä sekä työn luonne ja muut työolosuhteet, on sopivissa ja selvästi merkityissä kohdissa oltava saatavilla riittävä määrä asianmukaisia ensiapuvälineitä.

Työpaikalla tulee olla ensiavun antamiseen soveltuva tila, milloin työntekijöiden lukumäärä, työn luonne tai muut työolosuhteet niin vaativat.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä työpaikan ensiaputiloista, niiden mitoituksista ja varustelusta. (Lähde: Finlex)

Lääkityskirjanpito

Hevosten lääkityksistä pidetään hevoskohtaista kirjanpitoa. Lääkityskirjanpidosta ilmenee lääkityn hevoson nimi, lääkkeen antopäivämäärä, lääkkeen nimi ja määrä, lääkkeen teurasvaroaika sekä lääkkeen myyjän nimi. Kaikki hevoselle annetut lääkitykset, myös loishäädöt ja rokotukset, kirjataan ylös. Eläinlääkärin hevosille tekemät taudinmääritykset, jotka voivat vaikuttaa lihan elintarvikehygieeniseen laatuun kirjataan ylös (esim. hevosessa todettu salmonellatartunta). Hevosille tehty eläinlääkinnälliset hoidot ja hevosista otetut näytteet tuloksineen kirjataan ylös. Käytännössä hevosten terveyteen liittyvä kirjanpito koostuu eläinlääkäriltä saaduista hoitoselvityksistä ja hevosista otettujen näytteiden laboratoriotuloksista. Nämä tiedot voidaan kerätä samaan paikkaan kuin hevosten lääkitystiedot. (Lähde: Hippos)

Teksti: Teija Mäkinen

Jutun asiantuntijana toimi eläinlääkäri Kaisa Nykänen

Hädän hetkellä siisti ensiapukaappi mahdollistaa nopean ensiavun. Kuva: Teija Mäkinen